

УДК 725.15

Аспірантка **Гейко І.П.**

Науковий керівник: док. арх. наук, проф. **Слепцов О.С.**
Кафедра основ архітектури та архітектурного проектування
Київський національний університет будівництва та архітектури

СТРУКТУРА МАТЕРІАЛЬНОЇ БАЗИ СИСТЕМИ СУДОУСТРОЮ УКРАЇНИ

Анотація. У статті розглянуто основні фактори, які впливають на відсутність належних будинків суду на території України. Виконано аналіз будинків суду у містах держави. Проаналізовано характеристики мережі та стан будинків районних судів.

Ключові слова: будинок суду, мережа, приміщення, кількість суддів, цивільні та кримінальні справи, держава.

Стан проблеми. Однією з гілок державної влади в Україні є судова. З проголошенням незалежності в нашій країні повністю змінився суспільно-політичний устрій, а відтак реформувань зазнали всі державні структури та підрозділи. Існування незалежної, безсторонньої, прозорої та ефективної судової системи є надзвичайно важливим для побудови і підтримки демократичної держави, забезпечуючи баланс між гілками влади та сприяючи економічному та соціальному розвитку, шляхом надання належного захисту вітчизняним та іноземним інвестиціям.

Право на справедливий суд, що гарантується Статтею 6 Європейської конвенції з прав людини, визначає низку цінностей для судової системи: «Кожен має право на **справедливий і публічний розгляд його справи** упродовж **розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом**, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення», [1 ст. 3].

Актуальність проблеми. Необхідність створення нових сучасних будинків суду на сьогодні постала дуже гостро, зважаючи на проведення «Державної програми забезпечення судів належними приміщеннями на 2002-2006 роки», затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 4 липня 2002 року, відповідно до якої, протягом зазначеного періоду передбачалося спорудити нові будівлі суду. Відповідно до вимог статті 130 Конституції України (254к/96-

ВР) ця Програма спрямована на реалізацію державної політики, пов'язаної із створенням належних умов для функціонування судів і діяльності суддів у частині забезпечення їх відповідними приміщеннями. Незважаючи на прийняту Верховною Радою України постанову від 24 лютого 1994 р. N 4019 (4019-12) "Про забезпечення діяльності судів" та розпорядження Президента України від 27 липня 1996 р. N 208 (208/96-рп) "Про забезпечення судів приміщеннями", а також відповідні заходи, що вживаються Міністерством Юстиції, місцевими органами виконавчої влади, становище із забезпеченням належними приміщеннями судів є незадовільним.

Виклад основного матеріалу дослідження. Існування незалежної, справедливої та ефективної судової системи можливе лише за умови розробки скоординованої та узгодженої стратегії та детального плану впровадження, який підтримується як лідерами судової гілки влади, так і суддями та працівниками апаратів судів, [1 ст. 2].

В юридичній діяльності суду правосуддя має здійснюватися на засадах верховенства права, з тим щоб забезпечувався захист прав і свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб, інтересів суспільства і держави.

Завдання, передбачені у ст. 8 Конституції, суд виконує під час здійснення правосуддя – розгляду і вирішення конкретних судових справ правовими засобами, які йому надані у судочинстві для захисту гарантованих прав і свобод людини й громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб, інтересів суспільства і держави.

Право на справедливий суд закріплено у ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права і в п. 1 ст. 6 Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Сприйняття цього принципу судової влади **вимагає від держави дотримання наступних умов:** гарантії доступу до суду, матеріальних гарантій, тобто забезпечення певних вимог стосовно організації судів та кількісного складу корпусу суддів, процесуальних гарантій щодо здійснення судового розгляду.

Міжнародно-правовими актами, а також практикою Європейського суду з прав людини право на справедливий суд встановлені певні **вимоги до організації суду:** його створення на підставі закону; самостійність, безсторонність; доступність; додержання процедури розгляду справи; гласність; забезпечення реалізації наданих процесуальним законом прав учасників судового розгляду; змагальність; розумний строк розгляду справи; виконання остаточного судового рішення, [7].

Судова система України функціонує як чотирьох ланкова система, що включає місцеві суди, апеляційні суди, вищі спеціалізовані суди та Верховний Суд України. Суди загальної юрисдикції спеціалізуються для розгляду цивільних, кримінальних, господарських та адміністративних справ, а також справ про адміністративні правопорушення. Конституційний Суд України вирішує питання щодо конституційності державних дій, дій урядових органів та законодавчих актів, [5]. (рис.1).

Судова система України відповідає рівню соціально-економічного розвитку, пануючим у суспільстві поглядам на місце суду в системі механізмів державної влади, накопиченому досвіду і певним традиціям. Відмінна риса судової системи України полягає в тому, що вона є системою унітарної держави, котра, на відміну від федеративних держав, де існує система як федеральних судів, так і судів окремих суб'єктів федерації (штатів, земель, областей та країв), має єдину судову систему, яка не передбачає поділ предмета юрисдикції між судами за ознакою приналежності до різних внутрішньодержавних утворень.

Відмінністю судової системи України є існування двох гілок судової системи: Конституційного Суду і судів загальної юрисдикції. Останні у свою чергу складаються із загальних та спеціалізованих судів. До загальних належать районні, районні у містах, міські та міськрайонні суди, апеляційні суди областей, міст Києва та Севастополя, апеляційний суд Автономної Республіки Крим, [7].

Попри все зазначене система судів виглядає непотрібно громіздкою. Оскільки вищі спеціалізовані суди мають діяти як касаційні інстанції й, відтак, виконуватимуть функції, які зазвичай належать Верховному Суду, постає питання про те, чи не слід було б об'єднати в один ці два рівні (вищі спеціалізовані суди та Верховний Суд) і в такий спосіб хоча б спробувати спростити систему, позбавивши її зайвої бюрократії та адміністративного тягаря. У цьому випадку функції, якими наділені вищі спеціалізовані суди, могли би виконуватися спеціалізованими колегіями або палатами Верховного Суду, а структура на кшталт «Великої палати» цього ж суду, в іншому складі (як у Європейському суді з прав людини), переглядала би постановлене рішення «у зв'язку з винятковими обставинами». В якості альтернативи (або додаткового складнику) можна розглянути можливість забезпечення перегляду рішення у зв'язку з винятковими обставинами шляхом передання справи спеціалізованою касаційною колегією чи палатою на розгляд суду в його повному складі. Це, однак, не слід розуміти як заклик до ліквідації спеціалізованих судів.

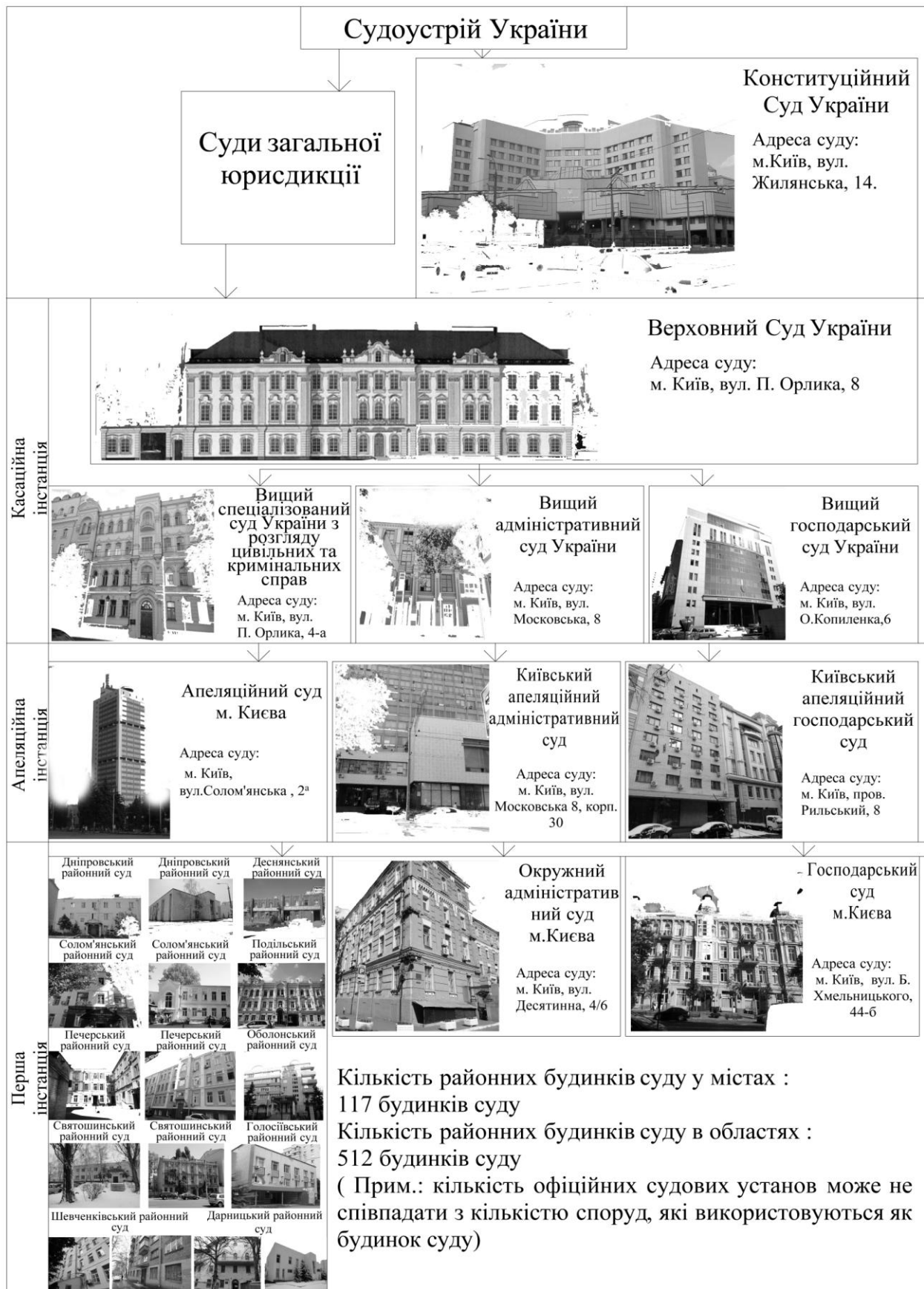
Оскільки складна структура судової влади закладена в Конституції України, цю проблему треба вирішувати шляхом внесення конституційних поправок, [8]. Можливість зміни системи судової влади передбачає негайну зміну функціонально-планувальних особливостей будинку суду. Зміна системи судів вищої юрисдикції обов'язково призведе до переосмислення ролі суддів низького рівня, що спричинить появу нових можливостей організації будинку суду.

У Концепції судово-правової реформи 1992 р. наголошувалося, що необхідність такої реформи обумовлена тим, що суди республіки переживають гостру кризу.

Кризова ситуація склалася також у матеріально-технічному забезпеченні судової діяльності. Понад 80 % судів розташовувалися, якщо не в аварійних, то у таких приміщеннях, що не пристосовані для цих цілей та не відповідають елементарним вимогам щодо відправлення правосуддя. У будівлях судів були відсутні елементарні умови для відвідувачів, меблі й інше устаткування не оновлювалося впродовж десятиліть, фінансування поштових витрат, витрат на канцелярські товари, охорону будівель, оплату енергоресурсів було практично припинено.

Реальний стан з матеріально-технічним забезпеченням судової діяльності постійно підживляв ідею про вихід судів з системи Міністерства юстиції, [9].

Із 772 будівель, які займають обласні, районні (міські) суди, тільки 352 (46%) відповідають установленим вимогам. Трохи краще становище у Вінницькій (55 %), Львівській (58 %), Сумській (57 %), Чернівецькій (57 %), Чернігівській (62 %) областях, гірше – в Автономній Республіці Крим (37 %), Волинській (37 %), Кіровоградській (35 %), Миколаївській (30 %) областях. **У Києві жоден із 10 судів міста не забезпечений належним будівлями.** Із 28 обласних судів приміщення 17 судів (61 %) не відповідають вимогам здійснення судочинства. 66 районних (міських) судів продовжують працювати в аварійних приміщеннях, [2]. Це створює реальну загрозу життю та здоров'ю осіб, що перебувають у суді. Про 299 судів, приміщення яких не відповідали вимогам здійснення судочинства (зокрема 95 перебували в аварійному стані), йшлося у розпорядженні Президента України від 27 липня 1996 р. N 208 "Про забезпечення судів приміщеннями". На даний час тільки по 82 судах (27 %) розпорядження виконано. 34 судам надано інші приміщення, які потребують, з урахуванням специфіки судочинства, значного перепланування та ремонту. Через відсутність коштів у Реальний стан з матеріально-технічним забезпеченням судової діяльності постійно підживляв ідею про вихід судів з системи

Міністерства юстиції, [9].

Із 772 будівель, які займають обласні, районні (міські) суди, тільки 352 (46%) відповідають установленим вимогам. Трохи краще становище у Вінницькій (55 %), Львівській (58 %), Сумській (57 %), Чернівецькій (57 %), Чернігівській (62 %) областях, гірше – в Автономній Республіці Крим (37 %), Волинській (37 %), Кіровоградській (35 %), Миколаївській (30 %) областях. **У Києві жоден із 10 судів міста не забезпечений належним будівлями.** Із 28 обласних судів приміщення 17 судів (61 %) не відповідають вимогам здійснення судочинства. 66 районних (міських) судів продовжують працювати в аварійних приміщеннях, [2]. Це створює реальну загрозу життю та здоров'ю осіб, що перебувають у суді. Про 299 судів, приміщення яких не відповідали вимогам здійснення судочинства (зокрема 95 перебували в аварійному стані), йшлося у розпорядженні Президента України від 27 липня 1996 р. N 208 "Про забезпечення судів приміщеннями". На даний час тільки по 82 судах (27 %) розпорядження виконано. 34 судам надано інші приміщення, які потребують, з урахуванням специфіки судочинства, значного перепланування та ремонту. Через відсутність коштів у державному і місцевих бюджетах ремонтні роботи проводяться повільно, призупиняються, а здебільшого і зовсім не розпочинаються. Для 134 судів у населених пунктах, де вони розташовані, вільних належних будинків немає. Забезпечення їх судовими установами можливе тільки шляхом добудови існуючих або нового будівництва. Інженерно-технічне обладнання багатьох судів не відповідає в повному обсязі вимогам відправлення правосуддя. Так, 53 % судів не мають приміщень для конвою та підсудних, 67 % приміщень судів не обладнано охоронно-пожежною сигналізацією, а 25 – ґратами на вікнах та металевою огорожею у залах судових засідань. Відсутність приміщень для конвою та підсудних, ґратами на вікнах та металевих огорож у залах судових засідань, внутрішнього телефонно-сигналізаційного зв'язку, ізольованого шляху доставки підсудних до залу судових засідань, унеможлиблює розгляд кримінальних справ. Найбільш незадовільне становище склалося у Дніпропетровській, Івано-Франківській, Київській, Тернопільській, Черкаській, Хмельницькій областях. З метою поліпшення забезпечення судів належними приміщеннями Міністерством Юстиції відповідно до програм економічного й соціального розвитку України здійснює спорудження будинків судів. На 1 вересня 2000 р. в стадії будівництва перебувало 35 будинків, з яких 19 мали ступінь будівельної готовності 50 і більше відсотків. У зв'язку з украй недостатнім фінансуванням протягом 1994 - 2000 років практично на всіх об'єктах будівництво було зупинено. Метою Програми, враховуючи нинішні

можливості держави, є першочергове забезпечення належними приміщеннями судів, розміщених в аварійних будинках, завершення будівництва будинків судів, що мають ступінь будівельної готовності 50 і більше відсотків, консервування решти об'єктів, завершення ремонту (реконструкції) приміщень, які вже надано судам місцевою владою, приведення приміщень судів у відповідність з вимогами безпеки при розгляді судами кримінальних справ (дані взяті з ПОСТАНОВИ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ від 21 червня 2001 р. N 692 Про затвердження Програми забезпечення судів належними приміщеннями на 2002 – 2006 роки (Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 347 (347-2003-п) від 17.03.2003)", [2], (рис.2).

Існує ряд факторів, які впливають на вирішення проблеми відсутності належних приміщень районних будинків суду у м. Києві:

1. Стан фінансового забезпечення судової системи.

Передбачені Державній судовій адміністрації України граничні обсяги видатків загального фонду та прогнозовані обсяги надходження спеціального фонду державного бюджету на 2012 рік, забезпечують приріст фінансування судової системи. Проте, практично весь цей приріст направлений на збільшення фонду оплати праці разом з нарахуванням на заробітну плату.

2. Матеріально-технічне та інформаційне забезпечення судів.

На сьогодні зазначене програмне забезпечення встановлено та функціонує в усіх судах загальної юрисдикції.

3. Кількість судових рішень, внесених до Єдиного державного реєстру судових рішень.

4. Забезпечення безпеки суддів та охорони приміщень судів.

Станом на 1 квітня 2012 року всього охороняється 582 (78,8%) приміщення судів, у тому числі підрозділами судової міліції 425 (57,7

5. Розгляд звернень громадян.

Із загальної кількості скарг **(164)** лише **11** (7 %) – залишені без розгляду, **5** (3 %) – залишок нерозглянутих скарг на кінець звітного періоду, решта **133** (81 %) – направлені за належністю, [3].

6. Криміногенна ситуація: показники стану злочинності, [4].

Висновок. Аналіз стану будинків суду України та районних судів, як найменшої стратегічної одиниці судової системи України, в цілому дозволить віднайти чинники, які дадуть право змінити ситуацію з відсутністю будівель, що представляють четверту гілку влади України. Створення нових покращених приміщень районних судів вирішить чимало проблем, які на сьогоднішній день

Аналіз матеріальної бази системи судоустрою України

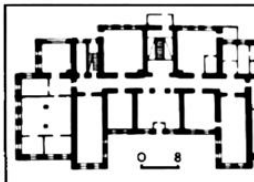
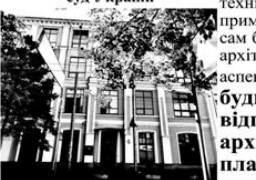
Будинок суду (як офіційний орган четвертої гілки влади) За матеріалами державно-правових документів України Конституційний Суд України є єдиним органом конституційної юрисдикції. Основною метою діяльності Конституційного Суду України є гарантія верховенства Конституції України - Основного Закону на всій території держави.	Будинок суду (як архітектурно-планувальний об'єкт дослідження). Інформація про матеріально-технічне забезпечення будинку суду, стан приміщень судових установ, можливість реконструкції об'єкту та ін. Будівля Конституційного Суду України розташована на місці трьох садиб. Проект споруди розробив авторський колектив під керівництвом київського архітектора М.Левандовського. Робота над проектом адміністративної будівлі розпочалася ще 1980 року, а будівництво –1985-го. Спочатку планувалося звести інженерно-лабораторний комплекс науково-виробничого об'єднання „Міськсистемтехніка“, а після створення у 1996 році Конституційного Суду України цей об'єкт, будівництво якого тривалий час не велося через відсутність замовника, було передано єдиному органу конституційної юрисдикції в Україні. Роботи зі спорудження будівлі завершено 2001 року. Споруду становлять різновисокі симетричні об'єми. Будинок суду відповідає архітектурно-планувальним нормам
Верховний Суд України, який є найвищим судовим органом і в підсистемі загальних, і в підсистемі спеціалізованих судів, може переглядати справи, розглянуті вищими спеціалізованими судами у касаційному порядку за винятковими або нововиявленими обставинами.	 Після Великої Вітчизняної війни Верховний суд України знаходився у будівлі за адресою вул. Пилипа Орлика 4а. Згодом Верховний суд України був розміщений у Кловському палаці по вул. Пилипа Орлика, 8. КЛОВСЬКИЙ ПАЛАЦ, серед. 18—19 ст. (архит., іст.). Вул. П. Орлика, 8. Проект цегляного двоповерхового палацу на місці старого дерев'яного виконано прибулим 1752 з Петербурга до Києва арх. П. Нейоловим. Будинок суду не відповідає архітектурно-планувальним нормам
До спеціалізованих судів належить Вищий спеціалізований суд з розгляду цивільних та кримінальних справ.	 Вул. Пилипа Орлика, 4. Історія ділянки відома з 11-12 століття, коли вона була великою складовою садиби Кловського монастиря. З 18 століття входила до садиби Кловського палацу. Головний фасад відзначається різноманітністю ліпленого, тонко змодельованого декору - маскарони у вигляді голів левів, гербові картуші, у т.ч. з ініціалами власника "АБ", рослинні орнаменти тощо. Вхід до будинку відкривають гарні двостулкові фільохасті двері під напівциркулярною фрамугою з центрично-радіальним рисунком заклиння. Будинок суду не відповідає архітектурно-планувальним нормам
Третій рівень підсистем спеціалізованих судів складають Вищий господарський суд України та Вищий адміністративний суд України. На разі утворення інших видів спеціалізованих судів мають бути утворені відповідні вищі суди.	Вищий адміністративний суд України Незважаючи на матеріально-технічне устатковане приміщення судової установи, сам будинок не є у архітектурно- планувальному аспекті будівлею суду, тому будинок суду не відповідає архітектурно-планувальним нормам Вищий господарський суд України Зважаючи на матеріально-технічне устатковане приміщення судової установи, враховуючи, що сам будинок є у архітектурно- планувальному аспекті будівлею суду - будинок суду відповідає архітектурно-планувальним нормам
Другий рівень у підсистемі загальних судів утворюють апеляційні до яких включено апеляційні областей, міст Києва та Севастополя, Апеляційні Автономної Республіки Крї військові апеляційні суди регіонів та апеляційний суд Військово-Морських Сил У	 Апеляційний суд м. Києва Будинок апеляційного суду міста Києва — 27-поверховий хмарочос у Києві. Будувався в 1978 —2006 роках. Висота — 127 метрів. Всього в будівлі 6 ліфтів: 5 звичайних, пожежний і судовий ліфт для транспортування підсудних. Площа будівлі - 98.930 м² Будинок суду відповідає архітектурно-планувальним нормам Київський апеляційний адміністративний суд Київський апеляційний господарський суд Будинки суду не відповідають архітектурно- планувальним нормам
Апеляційними спеціалізованими судами (тобто судами другого рівня) є апеляційні господарські суди та апеляційні адміністративні суди, які утворюються в апеляційних округах відповідно до указів Президента України. До загальних належать районні, районні у містах, міські та міськрайонні суди, апеляційні суди областей, міст Києва та Севастополя, апеляційний суд Автономної Республіки Крим.	Окружний адміністративний суд м.Києва Господарський суд м.Києва Апеляційний суд Київської області Враховуючи, що сам будинок у архітектурно- планувальному аспекті будувався як частина будівлі суду у складі з іншими адміністративними спорудами - будинок суду частково відповідає архітектурно-планувальним нормам Згідно досліджень можна зробити висновок , що у всіх районних будинках суду м. Києва та ін. міст України немає належного приміщення , яке б відповідало сучасним стандартам та нормам проектування. Приміщення районних будинків суду потребують дослідження та вивчення , яке б у подальшому допомогло надати судам сучасні приміщення. Будинки судів частково або повністю не відповідають архітектурно-планувальним нормам

Рис. 2 Аналіз матеріальної бази системи судоустрою України

є досить актуальними. Головним чинником для покращення даної ситуації є громадяни України, які мають повне право на справедливий суд та забезпечення комфортного та безпечного перебування у приміщеннях суді

Література

1. Проект стратегічного плану розвитку судової гілки влади України на 2012-2016 рр.
2. ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ від 21 червня 2001 р. N 692
3. Про затвердження Програми забезпечення судів належними приміщеннями на 2002 - 2006 роки
3. Підсумки роботи Державної судової адміністрації України 2012 рік.
- 4.. Державна служба статистики України. Головне управління статистики 2012 рік.
5. ЗАКОН УКРАЇНИ Про судоустрій України
6. Конституція України від 28 червня 1996 року.
7. Молдован В.В. Судоустрій України / Молдован В.В. — К., 2003 р.
8. Спільний експертний висновок щодо проекту Закону України «Про Судоустрій України», Венеціанська Комісія, Рада Європи – 2010 р.
9. <http://lect.com.ua/materialno-tehnichne-zabezpechennya-sudiv.htm>
10. <http://court.gov.ua>

Аннотація. В статті розглядаються основні фактори, які впливають на відсутність належних будівель суду на території України. Виконано аналіз районних будівель суду в містах держави. Проаналізовано характеристику мережі та стан будівель районних судів.

Ключеві слова: будівля суду, мережа, приміщення, кількість судей, цивільні та кримінальні справи, держава.

Annotation. This article describes the basic factors which are influenced on absence of the proper apartments of courthouses on territory of Ukraine. The article analyses the state of courthouse in the cities. The article describes the network and state of apartments of district courts.

Keywords: courthouse, network, apartment, amount of judges, civil and criminal cases, state.